

דתניא: מסתפג אדם באלונטית, אחר שרחץ גופו, ומניחה בחלון הסמוך לכותל המרחץ [רש"י שבת קמז ב], ואין חוששין שמא יסחוט אותה.

ולא יביאנה בידו לביתו, שמא ישכח ויסחוט.

ולא ימסרנה לאוליירין [בלנים] — מפני שחשודים על אותו דבר [סחיטה].

רבי שמעון אומר: אף מביאה בידו לתוך ביתו, ואין חוששין שמע ישכח ויסחוט.⁽⁴⁹⁾

אמר רבה בר רב הונא: לא שנו במשנתנו — שמחיצה תלויה מתרת בגוזזטרא שעל פני המים — אלא בשביל למלאות מים מהים אל הגוזזטרא, שהרי נעשה מקום המים שבין המחיצות לרשות היחיד.

אבל לשפוך מים מן הגוזזטרא דרך הנקב למים שמתחתיה, אסור. מפני שהנהר מוליך את השופכין אל מחוץ לכנגד מחיצת הגוזזטרא, ונמצא שהולך מכחו מרשות היחיד לכרמלית [ריטב"א].

מתקוף לה רב שיזבי: וכי מה בין זה לעוקה [גומא] שנתבאר במשנה לקמן, שבחצר הפחותה מארבע אמות, אין שופכין לתוכה מים בשבת כיון שיוצאין הן לרשות הרבים הסמוכה לה, אלא אם כן יש בה עוקה מחזקת סאתים מים — כשיעור כל שופכין של אדם ביום אחד — שראויה למנוע יציאת המים לרשות הרבים.⁽⁵⁰⁾

בשבת, כשיוצאין מבית המרחץ, ואין חוששין שמא יסחטנה, כדמפרש ואזיל.

ומפרשין לה:

א. ממלאין מים מגוזזטרא בשבת — הא דאמרן.

ב. וטומנין בעצה — מאי היא? כלומר: למה התיר להם?

דתניא: אין המים מכשירין אוכלין לקבלת טומאה אלא אם כן ידעו הבעלים שבא עליהן מים, והוכשר הדבר בעיניהם. ולפיכך:

מי שחשכים קודם שנהיה יום להביא פסולת כדי להטמין בה את הפירות —

אם השכים בשביל שיש עליו טל קודם היום, שרוצה ונוח לו בטל שעליו, הרי הוא ב"כי יותן מים על זרע, ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם".

ואם השכים לא בשביל הטל, אלא בשביל שלא יבטל ממלאכתו שעובד בה ביום, אינו ב"כי יותן".

ולפיכך התיר להם רבי חנניא בן עקביא, כי **סתם**

אנשי טבריא — שהיו בעלי מלאכה — כשמשכימים, כמי שמשכימים כדי שלא יבטל ממלאכתו דמו, ואין הטל שבעצה מכשיר הפירות.

ג. ומסתפגין באלונטית — מאי היא?

50. ולקמן מפרש, מאי טעמא בחצר ארבע אמות או יותר, שרי.

49. וביאר הריטב"א: ביום טוב מביאה כדרכו, ובשבת שאסור לטלטל — יביאנה דרך חצרות וקרפיפות. ועל דרך שאמרו לקמן דף צא א.

קא משמע לן דאדרבה, הכא עדיף מהתם, דאילו התם עוקה מיהא בעינן, כיון דניחא ליה שיצאו המים לחצר כדי שלא ילכלכו את חצירו. אבל הכא לא איכפת ליה כלל שיצאו לחוץ, ולהכי שרי לשפוך, ואפילו עוקה לא בעינן.

שנינו במשנה:

(ובן) שתי גזוזטראות זו למעלה מזו, עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה, שתיהן אסורות עד שיערבו:

אמר רב הונא אמר רב: לא שנו, אלא בשהיתה פמוכה גזוזטרא לחברתה במשך הכותל תוך ארבעה טפחים [וכמו שנתבאר במשנה].

אבל במופלגת זו מזו ארבעה טפחים או יותר — עליונה מותרת, ואין התחתונה אוסרת עליה, וכדמפרש טעמא ואזיל [ונזכרו דברי רב לעיל בגמרא דף פה א, וראה שם].

ומפרשינן: זרב — דבעי הכא סמוכה — אזיל לטעמיה [לעיל דף פה].

דאמר רב: אין אדם אוסר על חבירו, כשהשימוש שמשתמש האדם באותו מקום הוא דרך זריקת אויר, במשך ארבעה טפחים.

אמר רבה: אמר רבי חייא. זרב יוסף אמר: אמר רבי אושעיא:

יש גזל בשבת, וחורבה מחזיר לבעלים, ומפרש לה ואזיל.

ותני עלה לקמן בברייתא: אף אם נתמלאה העוקה מערב שבת, מותר לשפוך.

הרי חזינן דשרינן לשפוך, אף שיצאו המים לרשות הרבים! (51)

ומשנינן: הני שופכין ששופך לחצר — רוב פעמים תיימי [נבלעים הם במקומן], שעל דעת כן נותנן. ואם הם יוצאים לרשות הרבים — שלא לרצוננו הם יוצאים, ואין דעתו לכך.

וכיון שהוא דבר שאין מתכוין, אפילו כשהוא "פסיק רישיה" [שודאי הוא שיצאן] מותר, שלא אסרו "כחו" [שאינו שופך להדיא לרשות הרבים, אלא רק מכחו הוא דנפקין בדבר שאין מתכוין].

אבל הני מיא דגזוזטרא לא תיימי לעולם תחת הגזוזטרא, ואי אפשר שיתעכבו שם כלל. (52)

איכא דאמרי: הכי אמר רבה בר רב הונא:

לא תימא, למלאות מים לגזוזטרא הוא דשרי, אבל לשפוך מים מן הגזוזטרא, אסור, אלא לשפוך נמי שרי!

אמר מתקיף עלה רב שיזבי: פשיטא!

דהא היינו עוקה שנתמלאה מערב שבת, דשרי לשפוך לתוכה?!

והכי משנינן: מזהו דתימא התם דוקא הוא דשרינן, כיון דהני מיא דחצר תיימי. אבל הני מיא דגזוזטרא הא לא תיימי, לא לישרי.

51. בזה בחזון איש [סימן ק"ג סעיף קטן כ"ז].

52. נתבאר על פי לשון הריטב"א, וראה לשון

51. וראה בגאון יעקב שכתב: קושית הגמרא צריכה ביאור הרבה, שהרי אדרבה, משמע דבלא עוקה אסור לשפוך, ראה שם. וראה מה שביאר

וקא סלקא דעתין דהכי קאמר:

א. "יש גזל בשבת" — מי שיש חורבה סמוכה לביתו, ואין בעלי החורבה משתמשין בה כל כך, ורגיל בעל הבית להשתמש בחורבה בחול, הרי "הואיל ואין הבעלים משתמשין בה כל כך, קני לה האי [בעל הבית] בגזלתו כשאר גזלנים, ונעשית רשותו" [לשון רש"י].

ולפיכך אוסר הוא על בעל החורבה מלהשתמש בחורבה בשבת, עד שיערבו.

ואף בעל הבית אסור להשתמש בה בשבת, שהרי בעל החורבה אוסר עליו.⁽⁵³⁾

ב. "וחורבה מחזיר לבעלים". היינו לומר, דאדרבה, לא אסר בעל הבית על בעל החורבה כיון "דעל כרחו איסור שבת [אולי צריך לומר: איסור "שבה" והיינו איסור גזל], מחזירה לבעלים, וצריך להחזירה ואין קנויה לו, ואסור [מדין גזל — גאון יעקב] להשתמש בה" [לשון רש"י].

ולפיכך אינו אוסר על חבירו בעל החורבה, ואין צריך בעל החורבה לערב עם בעל הבית כדי להשתמש [על פי גאון יעקב].

ולפיכך תמהינן: **הא גופא קשיא מיניה וביה:** מצד אחד אמרת: **יש גזל בשבת.**

אלמא קניא לה בעל הבית, ואוסר עד שיערבו.

ואילו, מצד שני, אמרת: **וחורבה מחזיר לבעלים.**

אלמא לא קניא לה בעל הבית, ואינו אוסר!?

ומשנינן: **הכי קאמר: יש "דין השבת גזל" בשבת.**

כיצד?

דחורבה מחזיר הגזילה לבעלים.

וללמד: שאינו אוסר על החורבה.⁽⁵⁴⁾

אמר רבה: ומותבינן אשמעתין דאמרינן כששתמש בגזל אינו אוסר, ממשנתנו:

דתנן: (ובן) **שתי גזוזטראות זו למעלה מזו,** אם עשו נקב ומחיצה לעליונה ולא עשו לתחתונה — שתיהן אסורות עד שיערבו!

ואי אמרת "יש דין גזל בשבת" — אמאי אסורות?

כלומר: אמאי אסרת התחתונה על העליונה, והרי תחתונה שלא כדין משתמשת בה בחול, שהרי של בני עליונה היא.

אלא חזינן, דמכל מקום אסרת כיון דרגילה להשתמש בה, ותיקשי מינה אשמעתין!?

אמר מתרץ רב ששת: הכא, במאי עסקינן: כגון שעישו בני התחתונה ובני העליונה

כוונתו, שיש לו "קניני גזילה" בחורבה, ולא למימרא דשלו היא ממש.

54. וראה בחזון איש סוף סימן קי"ד, שהאריך להוכיח, דאין צריך בעלות ממונית כדי לאסור,

רש"י. וראה רש"י במשנה דלקמן. ואף בתירוק הגמרא יש לדון הרבה, ראה סוגיא דלקמן.

53. על פי גאון יעקב בהבנת רש"י. וכוונת רש"י במה שכתב: דקני לה כשאר גזלנים, על כרחך

אמות [רש"י בגמרא], הסמוכה לרשות הרבים, אין שופכין בתוכה מים בשבת, דגזרינן שמא ישפוך לשם כל השופכין שלו.

שדרך לשופכם לחצר הסמוכה לביתו, ומתוך שמרובין הן אינו רוצה שישארו בחצירו כיון שנעשה רפש וטיט, ודעתו קצה בזה, שדרך כל אדם להקפיד על חצירו שתהא נקיה, וניחא ליה שזיובו המים הלאה מחצירו.

ואם יצאו לחוץ נתקיימה מחשבתו [משנה ברורה], וכי האי גוונא גזרינן אטו זריקת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים [על פי רש"י בגמרא, וגאון יעקב בהבנת רש"י].

אלא, אם כן עשו לה עוקה [גומא] מחזקת סאתים מים [וכל גומא שהיא חצי אמה על חצי אמה בגובה שלשת חומשי אמה, מחזקת סאתים — רמ"א].

ואז, כשישפוך לתוך החצר, אינו מקפיד עליהם שיצאו לחוץ, כיון שאפשר להם לירד ולנוח בגומא ולא יתטנף חצירו.

ועל כן, אפילו אם יצאו לחוץ, לא הוי כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, [משנה ברורה].

אבל אם היתה החצר גדולה משיעור זה, מותר בלי עוקה. (56)

אותה מחיצה שבעליונה בשותפות, ובדין משתמשת התחתונה בעליונה.

ותמהינן: אי הכי, דאין גזל בשבת ואינו אוסר, והכא מיירי שעשו המחיצה בשותפות, אמאי שנינו "עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה, שתייהן אסורות", דמשמע, הא עשו אף לתחתונה אין התחתונה אוסרת!?

שהרי, הניחא אי מיירי שלא עשו בשותפות ויש גזל בשבת, החילוק הוא: כשלא עשו לתחתונה, אסור, כיון דיש גזל בשבת. והיכא שעשו לתחתונה, הרי שוב אינם רוצים לגזול לעליונה, ונסתלקו.

אבל לדידך, דאמרת, דמשום שותפות שיש להם בעליונה הוא דאסרי, כי עשו לתחתונה נמי, אמאי לא אסרי בעליונה [נתבאר על פי הריטב"א]!?

ומשינינן: כיון דעשו לתחתונה — גלויי גלי התחתונה דעתה, דאנא התחתונה בחדך [דעליונה] לא ניחא לי, וסילקה תחתונה עצמה מן העליונה. "דהא מחיצה זו אינה נעשית אלא להיתר שבת" [רש"י]. (55)

מתניתין:

חצר שהיא פחותה מארבע אמות על ארבע

אוסרין אלא על אותו מבוי שרגילין בו.

56. ובגמרא מפרש: מה בין פחותה מארבע אמות ליתירה משיעור זה, ולמה בעינן שהגומא תחזיק סאתים מים. ומכל מקום די בשיעור זה אפילו היו כמה וכמה בתים בחצר — כמבואר לקמן.

ורק בגזל הוא שאינו אוסר, ראה שם.

55. והוסיף הריטב"א: האי דינא דמי להא דאמרינן לעיל דף מט. בחצר הפתוחה לשני מבואות, שאם דרך מבוי אחד רגילין בני החצר לצאת ולבוא, ודרך מבוי אחד אינן רגילין, אינן

אמות [על ארבע אמות, על פי רש"י בגמרא] **ברשות הרבים — שופכים לתוכו של הביב מים בשבת.**

כיון שבשיעור זה שיערו חכמים שכל השופכין שדרכו לשפוך ביום אחד נבלעים באותו ביב שהוא מקום פטור, ואינם יוצאים לחוץ לרשות הרבים עצמה.⁽⁵⁹⁾

וחכמים אומרים: אפילו גג או חצר ארוכים מאה אמה וביב לכל אורכם [ריטב"א], לא ישפוך על פי הביב ואפילו בתחלתו שהוא במרחק מאה אמה מרשות הרבים, ומפרש טעמא בגמרא.

אבל שופך הוא לגג או לחצר, והמים יורדין מאליהן לביב.

החצר והאכסדרה [פרוזדור שלפני הבית] הסמוכה לה, מצטרפין לשיעור ארבע אמות להתיר לשפוך אף בלי עוקה, ובגמרא מפרש לה.⁽⁶⁰⁾

וצריך שתהא העוקה מחזקת סאתים מן הנקב ולמטה.

כלומר: שתהא חללה סאתים, לכד ממקום הכיסוי של העוקה.⁽⁵⁷⁾

ועוקה זו יכול לעשותה בין מבחוץ לחצר — ברשות הרבים — וסמוך לה, ופי העוקה בתוך החצר [ביאור הלכה ראה שם], בין מבפנים, בחצר עצמה.

אלא שאם עשאה מבחוץ ברשות הרבים צריך לקמור [לכסות, וראה דוגמא לזה בריטב"א] פיה בנסרים, שעל ידי כן נעשית העוקה "מקום פטור", כיון שמסתלק אותו מקום מתשמיש הרבים.⁽⁵⁸⁾

אבל עשאה לעוקה מבפנים החצר, אין צריך לקמור, שהרי ברשות היחיד היא עומדת.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: ביב [חריץ] שעשוי לקלח את השופכין שבחצר לרשות הרבים] שהוא קמור [מכוסה] במשך ארבע

59. ועל דרך שיתבאר בגמרא, בחצר שהיא ארבע על ארבע אמות. וביאר רש"י: שאפילו היה בביב מים מבעוד יום, ונמצא שלא יתמו המים בביב אלא יצאו לרשות הרבים, אפילו הכי שרי, כיון דרוב ימות השנה עשוין ליבלע, כי נפקי המים לחוץ לא לכך נתכוין, וכיון דלא נתקיימה מחשבתו שרי. שהרי אפילו נתכוין שיצאו מן הביב לרשות הרבים, לאו איסורא דאורייתא איכא, שהרי לא ברשות הרבים שפך בעצמו את המים אלא מאליהן יוצאין, הילכך כי לא מיכוין שרי לכתחלה. והוא על דרך שנתבאר לעיל בגמרא — בעמוד זה — לענין עוקה שנתמלאה מבעוד יום.

60. וכן, ראה שו"י נוסחאות במשניות,

57. על פי רש"י, רשב"א ועבודת הקודש. וראה ברבינו יהונתן ביאור אחר. וראה ביאור הלכה סימן שנ"ז.

58. משנה ברורה. וביאר המשנה ברורה: שאפילו היתה העוקה עמוקה שלשה טפחים ורחבה פחות מארבעה טפחים על ארבעה טפחים [וכשיעור דלעיל בשם הרמ"א], אין לסמוך על כך שבשיעור זה הוי מקום פטור אף בלי הכיסוי. כיון דחיישינן שמא תעלה קרקעית העוקה רפש וטיט, עד שיהא עומקה פחות משלשה טפחים שאינו מקום פטור, אלא בטל לרשות הרבים ודין רשות הרבים עליו. וראה ריטב"א, והערות על הריטב"א.